

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет
імені А.С. Макаренка

НАУКОВІ ПОШУКИ

Збірник наукових праць молодих учених

Збірник засновано у 2009 році

Випуск 19

Суми
СумДПУ імені А.С. Макаренка
2024

УДК 37(082)

НЗ4

*Друкується згідно з рішенням вченої ради
Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка
(протокол № 5 від 16 грудня 2024 р.)*

Редакційна колегія:

Сбруєва А. А. – д. пед. н., проф.; (голов. ред.);

Бойченко М. А. – д. пед. н., проф.;

Коваленко Н. В. – д. пед. н., проф.;

Куліченко А. К. – д. пед. н., доц.;

Осьмук Н. Г. – к. пед. н., доц.;

Чернякова Ж. Ю. – к. пед. н., доц.;

Проценко І. І. – к. пед. н., доц.;

Бикова М. М. – к. пед. н., доц.;

Чистякова І. А. – к. пед. н., проф. (відп. секр.);

Шоломій Л. О. – технічний секретар.

НЗ4 Наукові пошуки : зб. наук. пр. молодих учених. Вип. 19 / за ред. проф. А. А. Сбруєвої. – Суми : СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2024. – 35 с.

Збірник містить наукові праці молодих учених, у яких подано теоретичні та практичні результати наукових розвідок студентів, магістрантів, аспірантів та викладачів Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка.

УДК 37(082)

© Колектив авторів, 2024

© СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2024

ЗМІСТ

РОЗДІЛ І. ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ

Бойко Марина

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ ГУМАНІСТИЧНОЇ ПЕДАГОГІКИ В. СУХОМЛИНСЬКОГО
У СУЧАСНОМУ ВИВЧЕННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ 4

Крикуненко Кіра, Самотой Аліна

ПРИНЦИПИ ГУМАНІСТИЧНОЇ ПЕДАГОГІКИ В. СУХОМЛИНСЬКОГО
ТА ЇХ РОЗВИТОК У СУЧАСНІЙ ОСВІТІ 7

Мелякова Олександра, Осьмук Наталія

ЕСТЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСВІДУ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО 10

Осьмук Наталія, Лісовицька Світлана

ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ
МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ У ЗАКЛАДІ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ 13

Наталія Павлущенко

ГЕНДЕРНА КОМПОНЕНТА У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ
ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО 17

Дар'я Прокопенко, Наталія Осьмук

ПЕДАГОГІЧНА СПАДЩИНА В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО: СИНЕРГІЯ СІМЕЙНОГО
ТА ШКІЛЬНОГО ВИХОВАННЯ 20

Вікторія Сердюк

ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ ВЧИТЕЛЯ У СПАДЩИНІ
В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО 23

Євдокія Харькова

ПРОВІДНІ ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО
В ОСВІТІ СЬОГОДНІ 27

Холявко Ольга

ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ПРОФЕСІЙНО-ТЕОРЕТИЧНОЇ
ПІДГОТОВКИ В ЦИФРОВУ ЕПОХУ 31

РОЗДІЛ І. ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ

Бойко Марина

Сумський державний педагогічний
університет імені А.С. Макаренка

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ ГУМАНІСТИЧНОЇ ПЕДАГОГІКИ В. СУХОМЛИНСЬКОГО У СУЧАСНОМУ ВИВЧЕННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У статті розкривається значення принципу гуманізму у виховання дитини, досліджується зміст і принцип гуманістичної педагогіки за працями В. Сухомлинського. Показано шляхи реалізації гуманної педагогіки при вивченні англійської мови в сучасних умовах.

Ключові слова: вивчення англійської мови, всебічний розвиток дитини, особистісно-орієнтований підхід, гуманістичний принцип педагогіки В. Сухомлинського.

Постановка проблеми. В. Сухомлинський залишив великий спадок гуманістичного виховання й формування всебічно розвиненої особистості: як розвивати дитину, як виховувати її належним чином, як надавати освіту та готувати до дорослого життя. Видатний педагог особливо підкреслював необхідність створення особливої атмосфери підтримки й врахування особистісного розвитку індивідуальних умінь, навичок, творчих здібностей дитини. Ці погляди зберігають свою актуальність і в сучасних умовах, мають велике значення у організації освітнього процесу загалом, й при вивченні іноземної мови зокрема.

Аналіз актуальних досліджень. Дослідженням спадщини В. Сухомлинського займалось багато науковців та педагогів: О. Савченко, І. Зязюн, Л. Савенкова, В. Кремень, М. Євтух, О. Сухомлинська та інші.

Мета статті: проаналізувати гуманістичні ідеї В. Сухомлинського та шляхи їх реалізації у сучасному навчанні англійської мови.

Виклад основного матеріалу. Ще з давніх часів виховання викликало велику зацікавленість у філософів і вчителів. Гарне виховання, моральні цінності, становлять суттєву складову педагогічного впливу. Ці риси завжди залишались маркером людської самобутності, тому вони вимагають безперервного вдосконалення. Протягом багатьох століть формувались певні типи поведінки, які згодом сформували загальноприйняті норми, відхилення від яких викликало

або певний осуд, або навпаки визнання в суспільстві серед дітей, підлітків та молоді.

Період двадцятого століття має велике значення у розвитку виховання, тому що сформовані тоді підходи до цих процесів ще й досі впливають на теорію та практику сьогодні. Особливу увагу заслуговує гуманістичний підхід Василя Олександровича Сухомлинського – відомого українського педагога, освітянина, публіциста.

В чому ж полягає цей підхід? «Роки дитинства – це передусім виховання серця, доторкання людського благородства до потаємних куточків дитячої душі. Слово, що розкриває благородні ідеї, назавжди відкладає в дитячому серці зернятка людяності, з яких складається совість» [1, с. 185]. Що означає «виховання серця»? По-перше, це – формування гуманності. Дитина вчиться розпізнавати емоції інших, свої власні, щоб у майбутньому будувати здорові стосунки, засновані на повазі та довірі один до одного. По-друге, – це навчання через особистий приклад. Вчитель має через свою внутрішню емпатію та співчуття показувати чуйність, доброту, адже дитина вчиться також через вчинки інших, не тільки через слова. Також «виховання серця» – це розвиток відповідальності, почуття справедливості, чесності та обов'язку. Без цих рис дитина не може інтегруватися в сучасне суспільство. Як вже зазначалося, з часом певні дії набувають характеру норми, так і формується правила етикету, порядку і доброчесності. Навіть при невеликому відхиленні від цих норм, дитина або доросла людина має ризик бути не прийнятою у суспільстві. Саме через це В. Сухомлинський так багато часу вкладав саме у «розвиток серця» дітей.

«Без постійного духовного спілкування вчителя і дитини, без взаємного проникнення в світ думок, почуттів, переживань один одного немислима емоційна культура як плоть і кров культури педагогічної. Найважливіше джерело виховання почуттів педагога – це багатогранні емоційні відносини з дітьми в єдиному, дружньому колективі, де вчитель – не тільки наставник, а й друг, товариш» – писав В. Сухомлинський [1, с. 15]. Любов педагога може виражатись у багатьох аспектах. Звісно, він не може любити дитину так, як батьки, бо педагогічна любов – це дещо інше. Насамперед – це повага до особистих кордонів дитини, прийняття її особистої гідності і постійна підтримка. Це задача не з легких, зважаючи на моральний та психічний стан дітей у військовий час, в якому перебуває країна зараз. Без любові та поваги неможливо говорити про гуманність та людяність. Насамперед таким повинен бути педагог, який в першу чергу показує приклад своїм учням [2].

Які ж положення гуманістичної педагогіки В. Сухомлинського є актуальними у сучасному навчанні англійській мові? Вважаємо, що треба звернути увагу на особистісно-орієнтований підхід, значення мови у формуванні особистості, естетичні засади виховання.

Одне з провідних гуманістичної педагогіки В. Сухомлинського підкреслює, що кожна дитина унікальна. Саме тому важливо адаптувати навчання до її здібностей та інтересів. У навчанні іноземній мові це реалізується, насамперед, шляхом використання різних методів (візуальні матеріали, інтерактивні ігри, рольові діалоги), індивідуальних та групових проєктів, де кожен учень може проявити себе, створення атмосфери довіри, коли діти не бояться помилятися й вільно висловлюють свої думки.

В. Сухомлинський надавав важливого значення зв'язку навчання з реальним життям. З огляду на це, англійську мову слід використовувати не лише для вивчення слів і граматики, а як інструмент для дослідження світу і презентації власної особистості, власної культури у міжкультурному спілкуванні. Теми про природу, історію, культуру, мистецтво, соціально значущі питання можуть бути основою для формування емпатії, толерантності, взаєморозуміння між представниками різних культур.

Вивчення музики, літератури, живопису англійськомовних країн з одного боку, значно розширює уявлення дітей про ментальність інших народів, долучає їх до світової культурної скарбниці, з іншого – надає можливості висловлювати свою думку, представляти власні твори, брати участь у різних міжнародних програмах і проєктах.

Висновки. Таким чином, можна стверджувати, що спадщина В. О. Сухомлинського залишається фундаментом сучасної гуманістичної освіти в Україні. Головною її ідеєю є «виховання серця» дитини, що передбачає розвиток гуманності, емпатії, чесності, відповідальності тощо. Вивчення англійської мови може бути не просто навчальним процесом, а засобом всебічного розвитку особистості. Поєднуючи мову з мистецтвом, гуманістичними ідеями та особистісно орієнтованим підходом, можна зробити навчання цікавішим, кориснішим і значно ефективнішим для кожної дитини. Таким чином ідеї Василя Олександровича Сухомлинського й надалі впливають на розвиток освіти сучасності, зберігаючи свою актуальність у виховному процесі.

Література

1. Сухомлинський, В. О. (1977). Дзевєрін О. Г. (Ред.). Вибрані твори: в 5 т. (Т. 3: Серце віддаю дітям; Народження громадянина; Листи до сина). Київ: Рад. школа.
2. Sukhomlyns'ka, O. (2019). Vasily Sukhomlinsky's place among other influential creators of educational systems. *Academic Research International*, 10(4), 93-103.

Крикуненко КіраСумський державний педагогічний
університет імені А.С. Макаренка**Самотой Аліна**Сумський державний педагогічний
університет імені А.С. Макаренка

ПРИНЦИПИ ГУМАНІСТИЧНОЇ ПЕДАГОГІКИ В. СУХОМЛИНСЬКОГО ТА ЇХ РОЗВИТОК У СУЧАСНІЙ ОСВІТІ

Постановка проблеми. На сучасному етапі прогресивного розвитку освіти приходять численні труднощі у підборі різноманітних новітніх методів, принципів та засобів навчання, адже чим більший прогрес, тим більше варто різносторонньо розвиватись всім фахівцям освітньої сфери. Проте, разом з тим, як вводяться педагогічні інновації, то і минулі здобутки не забуваються та не затираються серед інших допоміжних та свіжих матеріалів.

Світ давно потребує від всіх сфер життя численних людських чеснот, до яких входить взаємоповага, ввічливість, доброзичливість, уміння слухати та чути, ставитись цілковито толерантно до всього, чим живе та рухається людина, чим вона цікавиться і що відчуває в собі правильно. Усе це закладається з дитинства батьками, а опісля – вчителями під час освітнього процесу. У такий спосіб деякі принципи та методи викладання, взаємодії зі здобувачами освіти завжди залишаються актуальними та мають свою вагу у розвитку сучасної освіти.

Виклад основного матеріалу. Передовсім варто зауважити, що сучасна освіта спрямована на дитиноцентризм, а не на насадження якихось величезних певних знань, адже зараз вся увага спрямована на вироблення компетентностей кожної особистості та групи в цілому. Різнобічний розвиток та звернення уваги на сильні сторони стають стіною перед застарілими заучуваннями та насаджуванням правил, термінів. Гуманізація освіти полягає в утвердженні людини як найвищої соціальної цінності, у найповнішому розкритті її здібностей і задоволенні різноманітних освітніх потреб, забезпеченні пріоритетності загальнолюдських цінностей, гармонії стосунків людини та навколишнього середовища [1, с. 9].

Це змушує повертатись всіх працівників освітньої сфери до аспектів минулих досліджень, праць та принципів, які колись покладали в свою роботу, фактично у своє життя відомі нам педагоги. Одним з таких завжди виступає Василь Олександрович Сухомлинський, адже саме його праці наповнені у більшості випадків тим, чого потребує сучасність від викладача та учня.

Зміст книги «Школа радості»: «Перший рік – вивчення дітей», «Куточок мрії», «Школа під блакитним небом», «Мандрівка у світ праці», «Зимові радості й турботи», «Ми слухаємо музику природи», «Перше свято жайворонка», «Ми живемо в саду здоров'я» та ін. чітко вказує нам самими лишень назвами на те, наскільки гуманістична була позиція в педагога, як він усе це пов'язував, як освіта впліталась у кожную галузь життя, існування. За все життя він випустив 48 книг, 1500 казок та оповідай дітей, які було видано 59 мовами в Болгарії, Румунії, Югославії, Польщі, Чехословаччині, Японії, Таїланді, Монголії, Угорщині, Німеччині, та багатьох інших країнах загальним тиражем понад 15 млн. примірників, а також 500 статей що є показником того, як багато він вкладав у педагогіку і ця спадщина й надалі допомагає викладачам, висвітлює потрібні шляхи взаємодії вчителя та здобувача освіти.

Василь Олександрович Сухомлинський переконаний, що народні виховні традиції, батьківський приклад і гармонійне поєднання морального, інтелектуального, трудового та фізичного розвитку є надзвичайно дієвими для всебічного становлення особистості школяра. Цей підхід сприяє засвоєнню моральних цінностей, розвитку соціальних навичок та вихованню гуманності. Це надає відомості не лише про звичаї, традиції нашого етносу, але і допомагає вирішити освітні, виховні та оздоровчі завдання, сформувати у дитини правильний зміст поняття «культура моральної поведінки» [2, с. 92]. Також педагог зазначав, що виховна можливість народної культури, що сприяє формуванню моральних установок особистості, яка допомагає зрозуміти загальний зміст найважливіших категорій і понять моральності: добро-зло, щедрість-жадібність, честь, скромність, почуття відповідальності та ін., які є основою культури поведінки [2, с. 81].

Виховання поваги до себе у кожної дитини є наріжним каменем гуманістичного підходу, оскільки воно створює необхідні передумови для становлення особистості та злагодженої роботи колективу, школи, адже все формується та починається з нас і світ, якщо ми себе не поважаємо та не любимо, не є комфортним нам самим, адже цей спокій та настрій не отримано від власних дій та думок. У цьому процесі провідна роль належала педагогу та його роботі, його вчинкам, його творчості і В. О. Сухомлинський зазначав, що «на жаль, у шкільній практиці ця сфера педагогічної творчості є найбільш недосконалою і саме в цій сфері допускається найбільше грубих помилок» [2, с. 388].

Педагог розробив принципи гуманістичної педагогіки: визнання багатогранності дитини, її індивідуальності, віра в унікальність і талант особистості, визнання природного оптимізму людини до всього навколишнього, дбайливе

звернення до душі та серця дитини, захист багатосторонньої людяності, виховання почуття власної гідності учня та утвердження природи і людської краси. У цьому контексті дуже важливі розмови зі здобувачами освіти, виховування словом. Зараз рекомендують застосовувати подібні довірливі бесіди, вечори не тільки з учнями, а з батьками, влаштовувати батьківські збори не тільки задля розгляду проблем, а й комунікації між дорослими та дітьми, для встановлення комфортного контакту та партнерських відносин у колективі, прищеплювати повагу до кожного у цьому механізмі без зверхності та з усією моральністю. Дуже важливо також показувати все на прикладі, слідувати вчителям тому ж, чому вони вчать дітей, а не тільки говорити на словах, самостійно поважно ставитись до кожного учня з розумінням до труднощів.

Дуже важливо на даному етапі встановлювати рівність між особистостями, зберігаючи позицію вихователя, не переходячи в друзів, але лишаючись на позитивному легкому щаблі, адже в такому випадку всі будуть відчувати спокій для своїх нових надбань, для своїх поглядів та вподобань, для помилок і успіхів. У сучасній освіті ідеї гуманізму В. О. Сухомлинського спрямовуються саме на людське у цій системі, вироблення найкращих моральних якостей і спрямування на розширення даних учню предметів. Як самоповага тут також грає повага до оточення, і не тільки до людей, а навколишнього середовища, пізнання. Все більше в освіті вводять питання охорони екології, життя, що цьому сприяє і яке місце тут займає людина. Гуманістичні принципи педагога зараз у освіті підводять до відчуття розуміння всього, що є в нас і навколо нас.

Педагог переконливо доводив, що навчання не повинне будуватися на авторитаризмі, а навпаки – повинно мати за основу рівність, демократизм, врахування принципу індивідуалізації навчання, із опорою на наочність (насамперед, засоби докільця, самостійні роботи учнів) та ін. [3, с. 87]. Наразі наочність набуває дуже широкого значення, особливо при дистанційному навчанні, створюються різноманітні додатки і сайти які широко розкривають ту чи іншу тему, викладачі роблять презентації, відео, світлини, аби якомога доступніше пояснити весь матеріал учням.

Висновки. Таким чином, на сучасному етапі принципи гуманістичного навчання та виховання у працях Василя Олександровича Сухомлинського покладаються в основу самого процесу взаємодії між вчителями та учнями, вони є доречні та цілком зрозумілі, і підпадають під сучасні норми поведінки не тільки в освітньому середовищі, а й у світі.

Література

1. Скачкова А. С. Розвиток ідей гуманістичної педагогіки в початковій освіті України : кваліфікаційна робота магістра спеціальності 013 «Початкова освіта» / наук. керівник Л. О. Суцzenко. Запоріжжя : ЗНУ, 2021. 99 с.
2. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: у 5 т. / В.О. Сухомлинський. – Т. 5. – К. : Рад. школа, 1977. – 639 с.
3. Ханчич, Х., Вітвицька, С. С. Система морального виховання учнів початкової школи у педагогічній спадщині В. Сухомлинського. Теоретико-прикладні аспекти діяльності суб'єктів освітнього процесу: збірник наукових праць здобувачів вищої освіти / за заг. ред. О.Є. Антонової, Н.П. Бірук, 2023. 84-88.

Мелякова Олександра

Сумський державний педагогічний
університет імені А.С. Макаренка

Осьмук Наталія

Сумський державний педагогічний
університет імені А.С. Макаренка

ЕСТЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСВІДУ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

У статті розглянуто педагогічну практику В. О. Сухомлинського щодо формування естетичного підґрунтя освітнього середовища. Доведено необхідність наповнення життєвого простору дитини різними видами художньої діяльності. Підкреслено важливість формування «почуття краси» у процесі формування всебічно розвиненої особистості.

Ключові слова: Педагогіка В.О. Сухомлинського, формування особистості, естетичний розвиток школяра, взаємозв'язок мистецтва й життя.

Постановка проблеми. В основу педагогічних методів В. Сухомлинського було покладено активність освітнього процесу у його взаємодії з природою, трудовою діяльністю, розвитком творчих здібностей. Важливим компонентом у вихованні дитини є необхідність розвитку творчих здібностей, які позитивно впливають на всебічне формування особистості. Одним з основоположних педагогічних принципів В. Сухомлинського було дослідження світу через мистецтво. В сучасних умовах він стає все більш актуальним.

Аналіз актуальних досліджень. Ідеї та практичні досягнення В. Сухомлинського досліджували І. Божко, І. Зязюн, Б. Кобзарь, М. Ціандзі, О. Сухомлинська

та ін. Діяльність класика гуманістичної педагогіки є невід'ємною культурною спадщиною, яка є актуальною в наукових дослідженнях не лише в Україні, а й за кордоном.

Виклад основного матеріалу. Василь Олександрович Сухомлинський - класик гуманістичної педагогіки, видатний учитель, директор школи, письменник, кандидат педагогічних наук. Гуманістичні погляди В. Сухомлинського полягали у переконаності формування особистості крізь сприйняття й осмислення прекрасного, де в центрі виховання, в першу чергу, має бути людина і її духовний світ та моральні цінності. Одним з унікальних методів виховання педагога вважалися уроки мислення, на яких діти навчалися у взаємодії з природою, в процесі заняття творчістю, пізнавати та вивчали світ «крізь прекрасне» [1, с. 567]. Такий процес навчання сприяв розвитку не лише розумових здібностей, але і давав можливість використовувати знання на практиці, розкривав творчий потенціал, надавав поштовх до нових відкриттів, збагачував внутрішній світ дитини.

В. Сухомлинський вважав, що в процесі навчання важливим етапом є не лише засвоєння інформації. За словами педагога, творчість починається з «інтелектуальних та естетичних багатств» що дає можливість глибше розуміти цей світ [1, с. 566]. Не менш важливим у вихованні дитини є розкриття індивідуальних здібностей, для чого необхідна постійна розумова, творча і трудова діяльність. Будь-яка значуща й корисна праця дитини стає підґрунтям її всебічного гармонійного розвитку.

Різноманіття діяльності є, також, основою й для формування «почуття краси» у сприйнятті й власному досвіді. Видатний учитель неодноразово наголошував, що дитину треба навчити не тільки бачити красу, але й творити її.

Через яскраві образи казок, заняття музикою, поетичного й художнього малювання формується чутливість до краси й прагнення показати світові красу через власне мистецтво. Провідну роль у естетичному вихованні школярів педагог відводив музиці й образотворчому мистецтву. Про музику він писав так: «Музика тісно пов'язана з ліричною поезією і є немовби наступною сходинкою в духовному розвитку людини. У вихованні музикою виражається єдність моральної, емоційної і естетичної сфер людини» [1, с.553]. У малюванні, на думку видатного вчителя, найголовнішим і найчуттєвішим є особистісне переживання дитиною краси, що пробуджує образне мислення й втілюється в естетичну оцінку навколишнього світу - її малюнок. В. Сухомлинський вважав, що музика розвиває душевну чутливість дитини, а образотворче мистецтво

допомагає їй виражати свої думки й емоції. Він рекомендував педагогам активно залучати дітей до художньої творчості, навчати їх бачити прекрасне у звичайних речах і відчувати емоційний зміст мистецьких творів.

В. Сухомлинський підкреслював, що знайомство з мистецтвом треба починати ще з раннього віку: «Чим глибше пережила юна людина красу, відбиту в поетичних творах, у живописі, в музиці, тим більший у неї інтерес до власного духовного світу, тим сильніша потреба виразити в слові власну думку, почуття» [3, с. 181-182]. У Павлиській школі, якою педагог керував понад 22 роки (нині ліцей імені Василя Олександровича Сухомлинського) дітям пропонувались різноманітні види естетичної діяльності. Школярі займалися музикою, образотворчим і прикладним мистецтвом, хореографією. В школі були організовані різноманітні гуртки, такі як дитячий оркестр, живопис, кераміка, театр тощо. Таким чином кожна дитина могла знайти своє покликання і розвиватися в тому чи іншому напрямку [2, 345].

Висновки. Отже, В.О. Сухомлинський приділяв значну увагу естетичному вихованню і вважав його важливою складовою всебічного розвитку дитини. На думку педагога, формування особистості неможливе без гармонійного поєднання інтелектуального, морального й естетичного аспектів. Педагог наголошував на тісному взаємозв'язку мистецтва й життя, оскільки саме через мистецькі образи дитина пізнає світ, вчиться відчувати його красу та гармонію. Особливе місце в естетичному вихованні займає розвиток «почуття краси», яке формується через сприйняття природи, літератури, музики та образотворчого мистецтва. Таким чином, естетичне виховання в школі В. Сухомлинського сприяло гармонійному розвитку школярів, навчало дітей розуміти мистецтво, відчувати красу світу та створювати власні творчі образи.

Література

1. Сухомлинський, В. О. (1977). Вибрані твори у 5 т. : Виховання громадянина. (Т.1, с. 283-583). Київ. Радянська школа.
2. Сухомлинський, В. О. (1976). Вибрані твори у 5 т. : Павлиська середня школа. (Т. 4. , с. 7-390). Київ. Радянська школа
3. Сухомлинський, В. О. (1976). Вибрані твори у 5 т. : Проблема виховання всебічно розвиненої особистості. (Т. 1, с. 55-206) . Київ. Радянська школа.

Осьмук НаталіяСумський державний педагогічний
університет імені А.С. Макаренка**Лісовицька Світлана**Сумський державний педагогічний
університет імені А.С. Макаренка

ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ У ЗАКЛАДІ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Стаття присвячена актуальним питанням застосування інноваційних технологій у роботі закладу позашкілля. Аналізується досвід використання цифрових інструментів у системі діяльності методичної служби закладу позашкільної освіти, що спрямована допомогти педагогам у підвищенні їх професійного розвитку та вдосконалення в умовах викликів і непередбачуваності.

Ключові слова: позашкільна освіта, інформаційні технології, методична служба ЗПО, онлайн-навчання, професійний розвиток педагогів.

Постановка проблеми. Сучасний світ стрімко розвивається, висуваючи нові вимоги до системи освіти. Інформаційні технології проникають у всі сфери життя, модернізуючи звичні способи роботи та навчання. Заклади позашкільної освіти, що покликані забезпечувати всебічний розвиток особистості дитини, також не залишаються осторонь цих змін. Використання цифрових інструментів у методичній підтримці педагогів стає необхідністю, оскільки дозволяє підвищити ефективність освітнього процесу та забезпечити безперервний професійний розвиток педагогічних кадрів [1].

Аналіз актуальних досліджень. Проблемі використання інформаційних технологій як умови підвищення результативності освітнього процесу присвячені роботи таких дослідників, як: В. Биков, Т. Вакалюк, І. Гісь, О. Глазунова, В. Гребенюк, Ю. Грицук, В. Каук, В. Кухаренко, Н. Морзе, Ю. Носенко, М. Попель, М. Рассовицька, А. Стрюк, Ю. Триус, Н. Шаховська, М. Шишкіна, О. Шкіль та інших.

Можливості використання інформаційних технологій в освітньому процесі позашкільного навчального закладу є предметом інтересу і науковців, і освітян, і фахівців закладів позашкільної освіти. Серед них слід звернути увагу на роботи

таких діячів, як О. Биковська, Н. Брижак, В. Вербицький, Т. Вихренко, Л. Гайдай, Л. Ковбасенко, Г. Ковганич, Л. Ковбасенко, І. Литовченко, Л. Мосякова, Т. Примерова, Н. Савенко, Т. Скопіна, Л. Тихенко та інших.

Метою статті є аналіз можливостей практичного застосування інформаційних технологій у підвищенні мотивації до професійного вдосконалення педагогів закладу позашкільної освіти.

Виклад основного матеріалу. Традиційно методична робота у закладі позашкільної освіти здійснювалася за допомогою таких форм, як педагогічні ради, методичні об'єднання, семінари, майстер-класи. Однак, сучасні реалії вимагають пошуку нових, більш ефективних форм і методів організації методичної діяльності. Серед рис професіоналізму сучасного педагога чи не одне з перших місць посідає володіння комп'ютерною технікою та інформаційними технологіями. При цьому ми розуміємо під інформаційними технологіями комплекс засобів, методів і процесів, які використовуються для збору, обробки, зберігання, передачі та обміну інформацією. Основна мета використання інформаційних технологій в освіті полягає у використанні можливостей сучасної техніки, програмних засобів для різноманітних за напрямками й організаційними формами роботи з інформацією в освітніх цілях.

Цифрова трансформація освіти значно розширює можливості для професійного розвитку педагогів. Онлайн-платформи пропонують широкий спектр інтерактивних курсів, вебінарів та конференцій, які дозволяють здобувати нові знання у зручному часі та форматі. Соціальні мережі створюють простір для обміну досвідом, дискусій та співпраці між педагогічними працівниками. Мобільні додатки надають зручні інструменти для організації навчання, тестування знань та зворотного зв'язку. Віртуальна та доповнена реальність відкривають нові можливості для створення інтерактивних навчальних матеріалів та симуляцій [2, 3].

Сучасні технології відкривають перед педагогами позашкільної освіти безмежні можливості для втілення ідей Василя Сухомлинського щодо забезпечення умов особистісного розвитку кожної особистості: як педагога, та і учня. Цифровий інструментарій надає можливості для організації нових форм пізнавальної діяльності, спілкування й командної комунікації: квестів, флеш-мобів, воркшопів, різнорівневих проєктів, дискусій, віртуальних конкурсів і учнівських клубів. Інтерактивні платформи, штучний інтелект дозволяють створювати динамічне навчальне середовище, де кожна дитина може реалізувати свої інтереси, розвивати свої таланти. Завдяки таким інструментам, ми можемо

перетворити процес навчання на захопливу гру пізнання оточуючого світу, як і закликав великий педагог, створюючи умови для всебічного розвитку особистості.

Описані вище технологічні можливості відкривають широкі перспективи для втілення інноваційних підходів у педагогічну практику. В 2023 році на базі ЦТТМ СМР з метою визначення рівнів сприйняття педагогічним колективом інноваційних інформаційних технологій та їхнього впливу на ефективність навчального процесу закладу позашкільної освіти було проведено дослідження. Результати опитування виявили неоднорідність у рівні мотивації педагогів до освоєння новітніх технологій. Найбільшу зацікавленість продемонстрували 36% опитаних, висловивши високу мотивацію до навчання. Ще 28% педагогів оцінили свій рівень мотивації як високий. Водночас, 19% респондентів виявили середній рівень зацікавленості, а 17% - низький.

Отримані дані засвідчили необхідність розробки диференційованих стратегій підвищення кваліфікації педагогічних кадрів з урахуванням їхніх індивідуальних потреб та рівня готовності до інновацій.

З метою оптимізації процесу обміну досвідом та поширення кращих практик фахівцями методичної служби ЦТТМ було розроблено й упроваджено інтерактивну платформу «Методична скринька педагога» на базі сервісу Padlet. Ця платформа стала ефективним інструментом для підвищення мотивації педагогів до самовдосконалення.

За відгуками керівників гуртків, «Методична скринька педагога» – це надійний помічник у щоденній роботі в умовах дистанційного навчання. Це не просто збірка матеріалів, а справжня скарбниця педагогічних ідей та кращих практик. Тут можна знайти все необхідне для проведення цікавих та ефективних гурткових занять: від готових розробок та презентацій до актуальних новин освіти та відеоматеріалів. Зручний інтерфейс та постійне оновлення контенту забезпечують легкий доступ до потрібної інформації 24 години на добу.

Завдяки «Методичній скриньці» зросла зацікавленість педагогів до використання інноваційних методик, і зокрема, до впровадження цифрових технологій, підвищилась якість освітнього процесу, зміцнилось професійне співтовариство новаторів. На думку фахівців методичного відділу, «Методична скринька педагога» стала інструментом, який допомагає педагогам підвищувати свою кваліфікацію та створювати сприятливе освітнє середовище й досягати нових висот у своїй педагогічній діяльності.

Дослідження 2024 року показало позитивну динаміку готовності та інтересу педагогів до інноваційної діяльності, але проблема забезпеченості їх необхід-

ними умовами для використання інноваційних технологій залишається актуальною. Лише 63% опитаних мають повний доступ до необхідних ресурсів, тоді як 32% педагогів зазначили про часткову забезпеченість, а 5% - про повну відсутність умов для впровадження інновацій.

Результати опитування підтвердили, що педагоги потребують додаткової підтримки для успішної реалізації інноваційних проєктів. Вони висловлюють занепокоєння щодо складнощів впровадження нових ідей, виявляють страх перед невдачами та сумніви щодо ефективності новацій. Це свідчить про необхідність розробки програм менторства, надання педагогам додаткових ресурсів та створення сприятливого середовища для експериментів та пошуку нових рішень.

Отже, інформаційні технології відкривають нові можливості для підвищення ефективності методичної служби в закладі позашкільної освіти. Їх використання дозволяє зробити навчання педагогів більш доступним, інтерактивним та ефективним. Однак для успішної реалізації цього потенціалу необхідно вирішити ряд проблем, пов'язаних з цифровою грамотністю педагогів та технічним забезпеченням.

Щоб рівень методичної підготовки педагогів постійно розвивався та вдосконалювався, необхідно продовжувати роботу: організовувати регулярні тренінги для педагогів, спрямовані на освоєння ними сучасних технологій; створювати єдиний інформаційний простір, що об'єднує всіх зацікавлених у обміні досвідом; забезпечити заклади освіти необхідним технічним обладнанням для ефективного використання інноваційних технологій в освітньому процесі.

Висновки. Таким чином, наш досвід переконує у тому, що інформаційні технології є потужним інструментом для модернізації методичної роботи в закладах позашкільної освіти. Їх ефективне використання сприяє професійному зростанню педагогів, що, в свою чергу, підвищує якість освітніх послуг. Сучасні цифрові інструменти допомагають педагогам створювати ефективне середовище навчання навіть в умовах викликів і випробувань.

Література

1. *Артюх, С. (2022). Інноваційні педагогічні технології в позашкільлі. Вектор позашкільля, 10, 12.*
2. *Примерова Т.М. (2021) Інформаційно-комунікативні технології у закладі позашкільної освіти. <https://vseosvita.ua/library/tema-informacijno-komunikativni-tehnologii-u-zakladi-pozashkilnoi-osviti-421043.html>*
3. *Скопіна Т.В. (2023) Дистанційне навчання в закладах позашкільної освіти <https://vseosvita.ua/library/dystantsiine-navchannia-v-zakladakh-pozashkilnoi-osvity-736715.html>*

Наталія ПавлущенкоСумський державний педагогічний
університет імені А.С. Макаренка

ГЕНДЕРНА КОМПОНЕНТА У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО

У поданій науковій розвідці представлено матеріал, пов'язаний з психолого-педагогічними поглядами Василя Сухомлинського на виховання дітей різних статей. Окреслено гендерну компоненту в педагогічній спадщині відомого українського педагога-гуманіста, яка стала підґрунтям для багатьох соціально-гуманітарних досліджень феномену статі.

Ключові слова: *стать, гендер, гендерне виховання, мужність, жіночність, рівноправність.*

Постановка проблеми. Гендерний підхід представлено сукупністю уявлень, згідно з якими розбіжності в поведінці та сприйнятті дівчаток і хлопчиків визначаються не скільки їхніми анатомо-фізіологічними особливостями, стільки таким соціальним фактором як виховання і представленими в кожній культурі уявленнями про сутність жіночого і чоловічого. Справжня рівність не передбачає нівелювання статі, але враховує в освітньому процесі специфіку життєвих інтересів та особистісних уподобань дівчаток і хлопчиків, а також далеку від ідеальної гендерну ситуацію в нинішньому українському суспільстві. Таке конструктивістське розуміння статі передбачає позбавлення від статево-рольових стереотипів, дискримінації за ознакою фактору статі, асиметрії в освітньому процесі й визнання принципово нового підходу до інтерпретації освітніх проблем. Гендерна парадигма в педагогічній науці (в контексті гуманістичного підходу) – це сукупність знань та методичних підходів, спрямованих на ознайомлення із принципами гендерного виховання, яке ґрунтується на врахуванні індивідуального шляху розвитку зростаючої особистості.

Аналіз актуальних досліджень. Гендерний підхід до виховання у спадщині Василя Сухомлинського висвітлено в працях сучасних українських гендерологів Говорун, О. Голованової, О. Кізь, О. Кікінежді, О. Петренко та ін. Гендерний аспект в питаннях родинного виховання в творчості Василя Сухомлинського вивчали М. Артиш, І. Киричук, О. Максимова, Г. Марочко, В. Сіткар та ін. Гуманістичні засади виховання особистості в площині питань педагогічної діяльності Василя Сухомлинського досліджували Н. Бутенко, В. Волошина,

І. Дичківська, В. Корнєєв, Т. Кочубей та ін. Гендерну складову в педагогіці Василя Сухомлинського представлено в наукових розвідках А. Войтовської, О. Климчук, Н. Коляди, О. Кравченко, та ін.

Мета наукової розвідки полягає у висвітленні гендерної компоненти в педагогічній спадщині відомого українського педагога-гуманіста Василя Сухомлинського.

Виклад основного матеріалу. Значний вплив на суспільно-педагогічний рух з початку ХХ ст. мала ідеологія рівноправності жінок і чоловіків Г. Ващенко, Н. Кобринської, С. Русової, В. Сухомлинського, Л. Українки, І. Франка, яка ґрунтувалася на методичних засадах морального виховання, заснована на традиціях українського народу. Особливо гостро поставало це питання коли бралася до уваги теза про необхідність всебічного виховання дівчат, засуджувалося обмеження соціальної ролі жінки. Дослідники ставили вимоги до розвитку жінки як особистості, яка має рівні з чоловіком права на освіту, обрання професійного шляху, захищали відкритий характер виховання жінки, його безперервність та загальнодоступність. Вони намагалися вирішити цю проблему як на теоретичному, так і на практичному рівнях. Завдяки їх діяльності наприкінці минулого століття в суспільстві сформувалася думка про необхідність жіночої освіти, а також про те, що жінці потрібні знання не тільки для улаштування особистого життя, а і як засіб служіння суспільству.

Відтак, у 20-30-х роках ХХ ст. шкільна та позашкільна діяльність з виховання статі була спрямована на формування моральних якостей підопічних: активно організовувалися диспути, де обговорювалися питання платонічних взаємин між учнями різних статей.

Зауважимо, що за часів радянської доби можливо чітко прослідкувати суперечності між небажанням виділяти виховання статі в окрему проблему досліджень та неможливістю проігнорувати його. Попри це практично всі провідні педагоги зачіпали тему виховання, пов'язаною зі статтю. Фундатори передової педагогічної думки зокрема й В. Сухомлинський через освітній процес і педагогічну взаємодію активно впроваджували статево-рольову парадигму в соціалізацію та адаптацію учнів.

У вирішенні складних завдань формування взаємин дітей різних статей педагог надавав великого значення збагаченню внутрішнього світу хлопчиків і дівчаток, гармонії в них духовного і фізичного як оптимізація якості життя і діяльності, їх взаємоповазі.

Нагадаємо, що питання виховання статі, за В. Сухомлинським, мислилось передусім як виховання моральне: формування моральних уявлень про шлюб, теплі стосунки подружжя (честь, гідність, обов'язок); розвиток моральних почуттів (симпатія, повага, прив'язаність); оволодіння позитивним досвідом моральних відносин між статями (благородне ставлення хлопчиків до дівчаток, поблажливе ставлення дівчаток до хлопчиків).

Таким чином, статево-рольовий підхід довгий час формувався в руслі питань морального виховання статі. Почасти це було пов'язано з тим, що виховання статі в руслі попередньої традиції було табуйованим і в радянській педагогіці його уникали. Як наслідок, будь-які проблеми, пов'язані з вихованням статі, перебували на периферії освітнього процесу.

В. Сухомлинський досконало вивчив психологію міжособистісних взаємин батьків і дітей, хлопчиків і дівчаток різних статей між собою, аспекти виховання молодшого і старшого поколінь. Учений глибоко розумів дитину, її переживання, почуття, усвідомлював важливість особистісних прагнень і сподівань кожного / кожної. Врахування психологічних особливостей хлопчиків і дівчаток В. Сухомлинський уважав провідним принципом педагогічної діяльності. На його думку, усвідомлення дітьми свого морального зростання і фізичної гармонії сприятиме утвердженню думки про те, що вони є справжніми чоловіками і справжніми жінками.

Виховання юнаків та дівчат В. Сухомлинський розглядав не як паралельні, а як взаємопов'язані і взаємообумовлені процеси. Він уважав, що статево-рольове виховання є першоосновою емоційно-естетичного та громадянського становлення особистості, і спрямоване воно має бути на формування сім'янина. Учений з особливою шаною ставився до творення сімей, наголошуючи, що сам устрій сім'ї має готувати дітей до майбутнього батьківства і материнства.

Висновки. Не вивчаючи поняття «гендер» чи «гендерне виховання» Василь Сухомлинський усіяко обстоював ідею рівноправності дітей за фактором статі, зокрема на його думку: дівчатка мають бути обдарованими, самобутніми, мудрими, незалежними особистостями; роботу по домогосподарству і самообслуговуванню однаково вміло і старанно мають виконувати як хлопчики (чоловіки), так і дівчатка (жінки); у житті колективу не має бути окремої діяльності для дівчат і хлопців; у взаєминах дітей різних статей має домінувати взаємоповага, гармонія фізичного, духовного.

Література

1. Кікінежді О., Говорун Т. «Гендерні» наголоси в педагогіці В.О. Сухомлинського. Наукові записки. Терноп. держ. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. Тернопіль, 2002. №5. С.254-258.

2. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : в 5 т. Т. 1. К. : Радянська школа, 1976-1977. 620 с.
3. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : у 5 т. Серце віддаю дітям. К. : Радянська школа, 1977. Т. 3. 670 с.
4. Сухомлинський В. О. Як виховати справжню людину. Вибр. твори : в 5 т. К. : Рад. шк., 1976. Т. 2. С. 149-418.

Дар'я Прокопенко

Сумський державний педагогічний
університет імені А.С. Макаренка

Наталія Осьмук

Сумський державний педагогічний
університет імені А.С. Макаренка

ПЕДАГОГІЧНА СПАДЩИНА В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО: СИНЕРГІЯ СІМЕЙНОГО ТА ШКІЛЬНОГО ВИХОВАННЯ

У публікації розглянуто педагогічні підходи В.О. Сухомлинського до гармонійної взаємодії між сім'єю та школою як основи ефективного процесу формування особистості школяра. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю вдосконалення співпраці між сімейним і шкільним вихованням у сучасних умовах.

Ключові слова: сімейне виховання, шкільне виховання, Школа для батьків Василя Сухомлинського, співпраця школи та сім'ї, індивідуальний підхід, усебічний розвиток.

Постановка проблеми. Науковий доробок у галузі педагогіки Василя Олександровича Сухомлинського є унікальним джерелом ідей, що поєднують два найважливіші інститути виховання – родину та школу. В умовах надзвичайних випробувань питання ефективної взаємодії батьків та учителів у створенні гуманістичного середовища виховання дітей є надзвичайно важливим.

Василь Олександрович приділяв значну увагу питанню успішної взаємодії сімейного та шкільного виховання. Педагог вважав, що «гармонійний, всебічний розвиток можливий лише там, де два вихователі школа і сім'я не тільки діють одночасно, ставлячи перед дітьми суміжні вимоги, а є одностайними, поділяючи ті самі переконання, завжди виходять з тих самих принципів, не допускають ніколи розходжень ні в меті, ні в процесі, ні в засобах виховання» [4, с. 86].

Метою статті є аналіз організаційних і методичних форм співпраці з батьками у інноваційному педагогічному досвіді В. О. Сухомлинського.

Виклад основного матеріалу. Сім'я – це первинне середовище, де дитина засвоює основні моральні та духовні цінності, формує свої перші уявлення про світ і себе в ньому. Вона є джерелом емоційної підтримки та першої соціалізації. Школа – це інституція, яка продовжує і доповнює виховну роботу родини, забезпечуючи систематичне навчання і розвиток інтелектуальних та соціальних навичок дитини, формуючи її як особистість і члена суспільства.

В. О. Сухомлинський наголошував, що лише в гармонійній співпраці сім'ї та школи можливо створити оптимальні умови для всебічного розвитку особистості, формування моральних та духовних якостей. Його педагогічні ідеї базуються на принципі співробітництва як найвищої форми педагогічної взаємодії – взаємодії між дітьми, між педагогом і дітьми, між школою та сім'єю: «Найповноцінніше суспільне виховання – це, як відомо, шкільно-сімейне... Без виховання дітей, без постійної участі батька і матері в житті школи, без постійного духовного спілкування та взаємного духовного збагачення дорослих і дітей неможлива сама сім'я як первинна одиниця суспільства, неможлива школа як найважливіший навчально-виховний заклад і неможливий моральний прогрес суспільства» [2, с. 11-12].

Отже, виховання дитини – це спільна відповідальність сім'ї та школи. Саме тому видатний український педагог приділяв велику увагу створенню ефективних механізмів взаємодії між цими двома інститутами. Одним з таких механізмів було створення батьківського колективу на основі діяльності «Школи для батьків». Цей інноваційний підхід дозволив надати батькам широкі педагогічні знання та залучити їх до активної участі в навчально-виховному процесі, створити єдиний освітній простір, де школа та сім'я спільно працюють над розвитком дитини.

При створенні батьківського колективу як ефективної форми педагогічного співробітництва В. О. Сухомлинський керувався принципами системності та послідовності. Педагогічна технологія формування батьківського колективу передбачала два етапи. Перший – батьківська конференція, присвячена конкретним питанням підтримки навчання дітей (наприклад, оптимізації виконання домашніх завдань на основі дослідження вчителів). Другий етап – День батьків, що поєднував обговорення успішності учнів та демонстрацію їхніх досягнень. Ці заходи сприяли активній взаємодії між педагогами, батьками та учнями. Така робота дозволила створити сприятливе середовище для обміну досвідом, ідеями та пошуку ефективних шляхів підтримки навчання підростаючого покоління. Це був не просто формальний захід, а справжня спільнота, де батьки могли обмінятися досвідом, отримати консультації фахівців та зрозуміти, як

найкраще виховувати своїх дітей. Важливим аспектом роботи батьківської школи була індивідуальна робота з кожною сім'єю. Педагоги відвідували учнів вдома, спілкувалися з батьками, допомагали вирішувати виховні проблеми. Такий тісний контакт дозволяв створити атмосферу довіри і взаєморозуміння між сім'єю та школою [1, с. 131].

В. О. Сухомлинський також розумів, що для ефективної співпраці необхідно, щоб і вчителі, і батьки мали чітке уявлення про особливості розвитку дитини. Тому він запровадив практику **докладного вивчення кожної дитини перед її вступом до школи**. Вчителі проводили спостереження, спілкувалися з батьками, аналізували отримані дані. Це дозволяло скласти індивідуальну програму розвитку для кожного учня і забезпечити його успішну адаптацію до шкільного життя.

Заняття «Школи для батьків» проходили під безпосереднім керівництвом директора, який активно залучав до цього процесу найбільш досвідчених педагогів. Теми педагогічної просвіти, розроблені видатним педагогом, вирізнялися надзвичайною глибиною і змістовністю: від мотивації й підтримки індивідуального інтелектуального розвитку дитини, значення виховного середовища родини у становленні особистості до проблеми покарань. Окрім того, велике значення в батьківській школі приділялося роботі з батьками учнів, які мали особливі освітні потреби. Широкий спектр тематичних занять був спрямований на допомогу батькам цієї категорії дітей у розвитку їхніх здібностей. В. О. Сухомлинський неодноразово підкреслював важливість спільної відповідальності батьків та педагогів за виховання особистості: всебічно розвиненої; з почуттям власної гідності, з розвинутими почуттями милосердя й поваги до людей, їх праці; відповідальним ставленням до природи; з умінням бачити красу в навколишньому й чинити «красиво».

Висновки. Таким чином, Василь Олександрович Сухомлинський не просто розмірковував про важливість співпраці сім'ї та школи, а й створив авторські організаційно-методичні форми співпраці з батьками, які дозволяли реалізувати таку роботу на рівні сільської школи. Досвід видатного українського педагога актуальний і сьогодні, коли все більше уваги приділяється налагодженню ефективної співпраці сім'ї та школи в інтересах розвитку й формування особистості кожного школяра.

Література

1. Лавренко, С. О. (2023). Взаємодія школи та сім'ї у педагогічній спадщині В.О. Сухомлинського (Doctoral dissertation, Центральнoукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка). Режим доступу: <https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/12713>
2. Сухомлинський, В. О. (1970). Павлівська середня школа. Вибрані твори: В 5 т. Т. 4. Київ.

Вікторія Сердюк

КЗ СОР «Лебединський педагогічний
фаховий коледж імені А.С. Макаренка»

ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ ВЧИТЕЛЯ У СПАДЩИНІ В.О.СУХОМЛИНСЬКОГО

У статті обґрунтовано важливість формування мовної особистості вчителя початкових класів через призму спадщини Василя Олександровича Сухомлинського.

Ключові слова: мовна особистість, словесне виховання, мовний кодекс, мовний заповіт.

Постановка проблеми. Незаперечною істиною для кожного з нас є теза: «Із слова починається людина». Вочевидь, людина існує в мові, виявляє себе в мові та через мову, за допомогою спілкування прокладає місток для порозуміння з іншими людьми. Саме зараз, як ніколи розуміємо і завдячуємо рідній мові, що невидимими нитками пов'язує сучасні й минулі покоління в єдину мовно-національну спільноту України і дає можливість відчувати себе вдома вільними громадянами своєї держави. Пишаємося що живемо на українській землі, у тому неповторному природно-мовному світі, де народилася самобутня українська пісня, високо зійшла зоря Шевченкової поезії, де віками плекалася солов'їна українська мова, на землі, де народився і возвеличив особистість педагога Василь Сухомлинський.

Відтак, цілком природними і закономірними є концептуальність положень Василя Олександровича, щодо неперервної мовної освіти, спрямовані на те, щоб починаючи з материнської (родинної) школи і закінчуючи професійною освітою, вони були зорієнтовані на виховання мовної особистості на «природне бажання повернутись у щоденному побутовому спілкуванні до призабутих родинних традицій, на створення україномовного середовища в усіх сферах суспільного життя, на прагнення вдосконалити висококультурне інтелектуальне спілкування літературною українською мовою» [2].

Провідне місце в цьому процесі посідає особистість вчителя як носія національного коду. Мова педагога є «одежиною», по якій його зустрічають, каналом інформації про нього, про матеріал, з яким він іде до учнів. Мова з її безліччю складників є основою основ діяльності вчителя, показником його культури, освіченості, джерелом формування інтелекту та емоційної сфери з прив'язками до національних традицій [3, с. 136].

Аналіз актуальних досліджень. Проблемі формування мовної особистості вчителя приділено велику увагу в дослідженнях Г. Богіна, Л. Варзацької, М. Вашуленка, С. Карамана, В. Карасика, Ю. Караулова, Л. Мацько, Л. Паламар, Л. Скуратівського, Г. Шелехової та ін. Особливо значущими є роботи, у яких розглядається сутність мовної особистості, розвиток таких її складників, як національно-мовна свідомість, мовні здібності, мовне чуття, мовний смак, мовно-ціннісні орієнтації. Разом із тим слід зазначити, що питання щодо формування мовної особистості вчителя у спадщині Сухомлинського недостатньо вивчене у сучасній науці.

Метою статті є розкриття значення формування мовної особистості сучасного вчителя Нової української школи через призму спадщини В.О. Сухомлинського. Звести його мудрі поради в обов'язкові правила мовної поведінки вчителя початкових класів.

Виклад основного матеріалу. З'ясуємо насамперед, що сьогодні вчені розуміють під мовною особистістю. Сучасна лінгвістика розглядає мовну особистість як «багатоперервний та багатокомпонентний набір мовних здібностей, умінь, готовності до здійснення мовних вчинків, що класифікуються, з одного боку, за видами мовленнєвої діяльності (говоріння, аудіювання, письмо, читання), а з іншого боку, за рівнями мови (фонетика, граматики, лексика)» [1].

Мовна особистість починається з пробудженням індивідуальної мовотворчості, що забезпечує вільне самовираження особистості в різних сферах людського спілкування. Мова шліфує, карбує думку, а оригінальна думка завжди здобувається на визнання, коли вона втілена в інформативному, переконливому слові.

Саме таку багатогранну сформовану мовну особистість педагога, вчителя хотів бачити у школі Василь Сухомлинський. Яким саме чином Василь Сухомлинський сам використовував як педагог, як директор, «слово» у вихованні мовної особистості своїх учителів? Відповіді на це запитання ми знаходимо в змісті п'ятого тому вибраних творів педагога. У тезаурусі назв статей ми читаємо: «Слово про слово», «Слово вчителя в моральному вихованні», «Слово до спадкоємця», «Слово до батьків», «Слово до учнів», «Слово і емоційна культура».

Чому вчений в цілій низці статей на перше місце у назві ставив термін «слово»? Та саме тому, що він не уявляв собі особистості вчителя без досконалого володіння рідною мовою, рідним словом, як засобом впливу на дітей, як засобом виховання.

В.О. Сухомлинський виступав на захист «словесного виховання», яке в той час називали шкідливим, неефективним і схоластичним, слову вчителя від-

водили другорядну роль, по суті, ігнорували «мовну особистість» учителя. Та В.Сухомлинський мав своє особливе розуміння «словесного виховання». Він писав: «Насправді виховання стає немічним, безсилим саме тоді, коли забувають, що в нашому розпорядженні є, по суті, єдиний, тонкий і надійний, всесильний і гострий інструмент виховання – слово» [5, с. 161].

Мудрий директор школи – В.О. Сухомлинський – був переконаний, що справжній вихователь якраз і повинен досконало володіти виховними засобами мудрого слова, адже в слові акумулюються стосунки між людьми, «слово виявляє ідею, а ідея – стовповий корінь виховання» [4, с. 324].

Відповідь на своє риторичне питання В.Сухомлинський віднайшов у шкідливій теорії, що довгий час була панівною, а саме «словами людину не виховаєш», тому в процесі підготовки вчителя у вузах зовсім ігнорувалась мовна особистість вчителя.

З вузівських стін, на той час, виходили вчителі, які до слова як засобу виховання вдавалися якнайменше: головне – режим, праця, контроль. «Якщо в самому понятті «словесне виховання» є щось гідне осуду, думав дехто з учителів, то навіщо утруднювати себе пошуками і творчістю у цій справі» [5, с. 160]. Саме цим, за словами педагога, можна пояснити, що деякі вчителі погано володіють мовою.

Що ж необхідно зробити для того, щоб у сучасну школу прийшла цілком сформована мовна особистість педагога? Як навчити вчителя початкових класів використовувати слово, мову як найважливіший виховний засіб? Такі запитання-роздуми ставив перед собою директор Павлиської школи.

Відповів на них відомий педагог у своїх статтях, брошурах, книгах, першим словом у назві яких було саме «слово» і які становлять своєрідний «мовний кодекс», «мовний заповіт» особистості вчителя, педагога, який повинен бути взятий на озброєння і в школі і закладах вищої освіти, що готують майбутніх педагогів.

Пропонуємо звести мудрі поради В.Сухомлинського в обов'язкові правила мовної поведінки вчителя, які він нам заповідає. А саме:

- Слово вчителя, воно потрібне дитині кожної хвилини – і тоді, коли вона втішається радіщами життя, і тоді, коли її серце стискає сум.
- Слово вчителя – як інструмент впливу на думку вихованця, нічим не можна замінити. Краса і велич, сила і виразність рідного слова облагороджує почуття, думки, переживання і душі дітей. Пам'ятайте, що закохана в красу слова людина стає чутливою і вимогливою до естетичного й морального буття.

- Мистецтво виховання охоплює насамперед мистецтво говорити, звертатись до людського серця. Шкільні конфлікти, які нерідко закінчуються великою бідною, починаються з невміння вчителя говорити з учнями.
- Особистість учителя розкривається перед учнем в єдності слова й поведінки; у слові вчитель виявляє себе, свою моральність, своє ставлення до виховання, свою емоційно-мовленнєву культуру.
- Мовна культура педагога – це дзеркало її духовної культури. Мовна культура забезпечує успіх у тій найтоншій сфері виховання, яку ми сьогодні називаємо моделюванням, перетворенням, переведенням зовнішньої діяльності на мову внутрішнього світу людини.
- Вчитель повинен виявляти «творчість словом» і вчити словесної творчості учнів, щоб вони відчували красу рідної мови, дбали про її чистоту, дбайливо ставилися до слова [4, с. 328; 5, с. 165-176].

Як бачимо, реалізація мовного кодексу, який заповідав В.Сухомлинський учителям, передбачає формування вже зі шкільної лави мовної особистості з високою емоційно-мовленнєвою культурою. Насамперед нам усім слід добре усвідомити, що виховання мовної особистості в нашій країні багато в чому залежить від стану вивчення української мови в усіх навчальних закладах, від дошкілля до закладів вищої освіти.

Метою мовної освіти сьогодні має стати формування всебічно-розвиненої, компетентної, творчої особистості громадянина України – носія етичних, національних і загальнолюдських цінностей, який живе в гармонії з довкіллям і самим собою. А предметом навчання, не відокремлена мова, а «представлена нею думка, духовність, мовленнєва і загальна культура, особливості світосприймання, світовідчуття і творчості народу – її носія» [2].

Висновки. Вивчення української мови в нашій країні має підпорядкуватися потребам формування національно-мовної особистості, такої, яка «не тільки знає українську мову, володіє нею, а й здатна творчо самовиражатися нею, пропагувати її, захищати й розвивати, ставитися до неї свідомо, з почуттям відповідальності за її долю», з почуттям «рідномовного обов'язку» (за І. Огієнком). Тільки за таких умов мовна особистість педагога, дійовість його вчительського слова стануть силою, що за словами В.Сухомлинського, змусить кожного вихованця замислитися над власною поведінкою, над своєю мовою, спонукатиме його до самовдосконалення.

Література

1. Застровська С. О., Застровський О. А. Загальне поняття мовної особистості // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. - 6 (ч. 1), - 2011

- [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/1602/3/Zastrovs_concept.pdf
2. Каліш, В., Собко, В. Науково-педагогічна спадщина В.О.Сухомлинського у процесі формування особистості вчителя-словесника //Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету. - 2016, (2), С.130–138 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://doi.org/10.31499/2307-4906.2.2016.196085>
  3. Луцюк А.М. Василь Сухомлинський про педагогічну майстерність учителя: [Монографія] / А.М. Луцюк. – Луцьк: Надстир'я, 2003. – 205 с.
  4. Сухомлинський В.О. Слово вчителя у моральному вихованні.– Вибр. тв. у 5-ти т., том 5. Статті. - К., Рад.шк., 1977. С. 321-330
  5. Сухомлинський В.О. Слово про слово. – Вибр. тв. у 5-ти т., том 5. Статті. - К., Рад.шк., 1977. С. 160-167.

Євдокія Харькова

Сумський державний педагогічний
університет імені А.С. Макаренка

ПРОВІДНІ ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО В ОСВІТІ СЬОГОДНІ

У статті висвітлено значення провідних педагогічних ідей Василя Сухомлинського в освіті сьогодення. З'ясовано, ідеї індивідуального підходу у навчанні, які глибоко і всесторонньо обґрунтовані в творах Василя Олександровича. Розглянуто педагогічну концепцію педагога-новатора, в основі якої лежить власний педагогічний досвід.

Ключові слова: педагог, індивідуальний підхід, творчість, особистість, педагог-новатор, педагогічний досвід.

Постановка проблеми. Василь Сухомлинський – великий діяч, відданий справі, якою жив, та людям, для яких творив. Він володів безмежним талантом любові до людини, безмежною любов'ю до своєї праці й перш за все, до дітей. Він пройшов свій шлях від звичайного сільського вчителя до оригінального педагогічного теоретика. В. Сухомлинський – великий педагог, публіцист, талановитий директор школи та автор незліченних віршованих і прозаїчних творів. В. Сухомлинський – видатний педагог, творчість якого має істотний вплив на практику виховання підростаючого покоління у сьогоденні. Всім відомо, що саме він у числі перших заговорив про необхідність гуманізації навчально-виховного процесу і фактично сформулював сучасну парадигму в освіті – особистісно орієнтоване, демократичне і гуманне виховання.

Ідеї індивідуального підходу у навчанні, різнорівневе і різновікове навчання були не тільки глибоко і всесторонньо обґрунтовані в творах Василя Олександровича, але і з успіхом реалізовані на практиці у його школі. Саме він, разом з іншими теоретиками та практиками, заклав основи особистісно орієнтованого підходу у навчанні та вихованні, які сучасна школа вже використовує на практиці

Аналіз актуальних досліджень. До вивчення педагогічної концепції педагога-новатора звертається багато сучасних та вітчизняних дослідників, зокрема В. Антонець, О. Сухомлинська, С. Білецька, Г. Біушкін, М. Богуславський, А. Гранкін, Н. Карпова, В. Ликова, М. Мухін, С. Соловейчик, Л. Подольна, І. Старцева, Г. Туюкіна, Т. Челпаченко та ін. У їхніх наукових роботах розглянуті гуманістичні ідеї вченого, його методологічні принципи виховання дітей різних вікових груп; питання, пов'язані зі співвідношенням особистого і громадського в дитячому колективі; проблеми дидактики; підвищення психолого-педагогічної майстерності вчителів.

Мета статті є розкриття значення провідних педагогічних ідей Василя Сухомлинського в освіті сьогодення.

Виклад основного матеріалу. Педагогічна концепція В. Сухомлинського педагогічний досвід сформувалася на основі власного педагогічного досвіду, а також була обумовлена змінами в суспільному, ідеологічному житті. Вона удосконалювалася протягом усього періоду його педагогічної діяльності, наукового пошуку, а значить, протягом усього життя. Тому сприймати педагогічну систему В. Сухомлинського варто не спрощено і відокремлено, а у всій її складності та єдності, у взаємозв'язках і взаємовпливах з іншими явищами: суспільному становищем, ступенем розвитку педагогічної науки, школи, освіти.

Слід додати, що діяльність Василя Олександровича відбувалася не в найсприятливіших для творчості умовах: в умовах лицемірства, ханжества, морального розладу керівних структур, всесильної влади ідеології, що охопила і культуру, і науку. Василю Олександровичу доводилося враховувати ідеологічні керівні установки, відповідати на напади ретроградів, малоосвічених, але активних захисників «чистоти» педагогіки того часу, теорії виховання, в рамки якої не завжди вкладались його думки і справи. Усе це доповнювалось безкінечними виснажливими розмовами з видавцями і редакторами, поясненнями, переконаннями та ін.».

Педагогічна творчість В. Сухомлинського багатогранна й невичерпно багата. Він був справжнім знавцем і дослідником психології людини, глибоко розумів

душу дитини, її переживання, почуття, прагнення й сподівання, досконало знав психологію взаємин батьків і дітей, молодшого і старшого поколінь, міжособистісних стосунків у дитячих колективах, психологічний клімат у соціальних групах і ті фактори, що його зумовлюють. Головною метою навчально-виховного процесу Василь Сухомлинський вважав всебічний розвиток особистості, де кожна дитина неповторна, з почуттям власної гідності, а нездібних і ледачих дітей немає. Через усі педагогічні праці В.Сухомлинський проводить основну ідею – ідею самоутвердження й становлення особистості громадянина у творчій праці на користь суспільства.

Водночас В.Сухомлинського все життя хвилювали й проблеми сімейного виховання, батьківської педагогіки, тієї найменшої соціальної ділянки, де закладаються основи особистості, формуються характер молодшої людини, моральні почуття, поведінка, громадянська зрілість. Він був переконаний у тому, що успіху у вихованні поколінь можна досягти тільки спільними зусиллями сім'ї, школи й громадськості. «Всі шкільні проблеми стоять і перед сім'єю, усі труднощі, які виникають у складному процесі шкільного виховання, сягають своїм корінням у сім'ю».

Особливу увагу приділяв В. Сухомлинський трудовому вихованню дітей: вихованню любові до роботи, працьовитості, поваги до людей праці, бережливого ставлення до матеріальних і духовних благ людства. Будь-які реформи та трансформації повинні враховувати попередній досвід, здобутки, прогресивні ідеї, щоб не повторювати вже зроблених помилок, використовувати позитивне для подальшого руху вперед. І тут на допомогу має прийти педагогічний досвід нашого земляка, народного вчителя України.

Педагогічні роботи В. Сухомлинського мають різноплановий, багатоаспектний характер. Творча думка педагога зазнавала певної еволюції, вона постійно збагачувалася, поглиблювалася, відточувалася.

Основними рисами педагогічної системи «пізнього Сухомлинського» можна назвати трактування особистості, яка формується як самоцінність, розуміння виховання як феномена, значною мірою незалежного від вимог суспільства, висування в якості головної мети – виховання вільного розвитку дитини як активної особистості, розкриття її індивідуальності.

З точки зору природи формування особистості В. Сухомлинський трактував виховання дитини як процес реалізації («розгортання») невід'ємно притаманних їй вроджених біологічних властивостей, спонтанних реакцій та імпульсів, спочатку генетично закладених у ній природою. Разом з тим, велике значення надавалося і спеціально організованому вихованню соціуму.

Заслуговує на увагу твердження В.Сухомлинського про те, що немає нездібних та бездарних дітей. У кожної людини є задатки, обдарування, талант до певного виду або кількох видів (галузей) діяльності. У зв'язку з цим, важливо виявити саме ту галузь науки, в якій дитина зможе максимально розкрити свій творчий потенціал та самоактуалізуватися. Завдання школи полягає в тому, щоб допомогти дитині пізнати себе, зрозуміти, чого він прагне досягти в своєму житті, координувати його пошуки.

Висновки. У цілому, ми можемо зробити висновки, що погляди В. Сухомлинського мають невичерпний позитивний зміст щодо збереження і формування традиційних поглядів на виховання та навчання дітей. Разом із тим, варто зауважити, що В. Сухомлинський не боявся експериментувати у своїй педагогічній діяльності, й саме це дало йому можливість розвинути педагогічну ідею та вивести її на новий рівень сприйняття.

Науково-педагогічна спадщина В. Сухомлинського розкриває найважливіші проблеми навчання й виховання, є надійним підґрунтям побудови національної освіти та розвитку нової української школи.

Отже, наукові праці педагога не втратили значущості для сучасної педагогічної науки і практики. Творчі досягнення видатного педагога увійшли до скарбниці світової педагогіки й ефективно використовуються в організації системи освіти в різних країнах.

Література

1. Правий В.Т. Творче впровадження педагогічних ідей В.О. Сухомлинського в умовах розбудови національної освіти. Освітянське слово. 2018. № 7. С. 60-68.
2. Савченко Л. Педагогічні ідеї В. О. Сухомлинського в системі методичної роботи школи. Освітянське слово. 2020. № 8. С. 4.
3. Савченко О. Я. Грані дидактичної системи В. О. Сухомлинського Педагогіка і психологія, 2013. № 1
4. .Клочек Г. Константи Василя Сухомлинського. Джерело доступу: http://osvita-ua.net/school/school_today/897
5. Даценко О. Ідеї В.О. Сухомлинського у діалозі з сьогоденням. Сільський вісник. 2013. 17 травня. С. 5-6.

Холявко Ольга

Чернігівський професійний ліцей
залізничного транспорту

ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ПРОФЕСІЙНО-ТЕОРЕТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ В ЦИФРОВУ ЕПОХУ

У статті обґрунтовується, що цифровізація спричинює формування низки викликів до закладів професійної освіти. Авторка доводить, що педагогічна майстерність викладача професійно-теоретичної підготовки охоплює не лише фахові знання, а й цифрову грамотність, навички інноваційного викладання та вміння адаптувати навчальний процес до індивідуальних потреб здобувачів освіти.

Ключові слова: викладач, професійно-теоретична підготовка, цифровізація, цифрові технології, цифрова компетентність.

Постановка проблеми. Розвиток цифрових технологій і перехід до дистанційних форм навчання вимагають від викладачів нових підходів у викладацькій діяльності. Сучасна педагогічна майстерність має поєднувати традиційні методи викладання з інноваційними цифровими технологіями. Проте недостатня цифрова компетентність викладачів ускладнює інтеграцію онлайн-інструментів, що негативно впливає на освітній процес. Крім того, дистанційне навчання вимагає нових комунікативних навичок для ефективної взаємодії зі здобувачами освіти. Таким чином, існує нагальна потреба в розробці ефективних підходів до підвищення кваліфікації викладачів для адаптації освітнього процесу до вимог сучасного цифрового середовища.

Аналіз актуальних досліджень демонструє зростаючу увагу до проблем адаптації педагогічної майстерності викладачів професійно-теоретичної підготовки до умов цифрового середовища. Зокрема, дослідники зосереджуються на впровадженні цифрових технологій у навчальний процес, що підвищує ефективність навчання, дозволяє забезпечити індивідуалізований підхід та сприяє розвитку цифрової культури у здобувачів освіти. Сучасні дослідження підтверджують, що сьогодні педагогічна майстерність викладача професійно-теоретичної підготовки має включати цифрову грамотність, навички взаємодії в онлайн-середовищі, а також здатність використовувати інноваційні цифрові інструменти для підвищення якості навчального процесу.

Мета статті полягає в дослідженні ролі та значення педагогічної майстерності викладачів професійно-теоретичної підготовки у контексті сучасних викликів цифровізації освіти.

Виклад основного матеріалу. Цифровізація освіти змінює вимоги до професійної діяльності викладача, особливо у сфері професійної освіти, у межах якої підготовка здобувачів освіти до реальних умов праці вимагає поєднання теоретичних знань і практичних навичок. Сьогодні викладач професійно-теоретичної підготовки нерідко стикається з необхідністю інтеграції цифрових технологій у навчальний процес, що вимагає не лише володіння сучасними інструментами, але й здатності мотивувати здобувачів освіти, використовуючи інноваційні підходи до навчання.

Передусім, відзначимо, що науковці трактують педагогічну майстерність як комплекс властивостей особистості, що забезпечує самоорганізацію високого рівня професійної діяльності на рефлексивній основі [1]. Педагогічна майстерність – це комплекс умінь та навичок, які дозволяють викладачу ефективно передавати знання, формувати у здобувачів освіти професійні компетенції та розвивати особистісні якості. Традиційно вона включає здатність до планування навчального процесу, чітке та логічне пояснення матеріалу, стимулювання критичного мислення, мотивацію та емоційну підтримку здобувачів освіти [2-3].

В умовах цифровізації педагогічна майстерність викладача професійно-теоретичної підготовки виходить за межі традиційного формату, вимагаючи впровадження цифрових інструментів, інтерактивних методів навчання та особливої уваги до індивідуальних потреб здобувачів освіти. Педагогічна майстерність викладача професійно-теоретичної в цифрову епоху включає низку важливих компонентів, що стисло описані даними табл. 1.

Таблиця 1

Складові педагогічної майстерності викладача професійно-теоретичної підготовки в цифрову епоху

№ з/п	Складова	Сутність	Характеристика
1.	Цифрова грамотність	володіння сучасними технологіями для організації онлайн-навчання та роботи з цифровими ресурсами	робота з платформами Moodle, Google Classroom, створення онлайн-підручників
2.	Психолого-педагогічна компетентність	розуміння психологічних аспектів дистанційного навчання та вміння адаптувати підходи до	надання підтримки здобувачам освіти, врахування їх мотивації та навчальних потреб

		індивідуальних потреб здобувачів освіти	
3.	Інноваційний підхід	здатність впроваджувати нові методи та інструменти для підвищення якості навчання	використання інтерактивних платформ (Kahoot, Mentimeter), віртуальних симуляцій і т.п.
4.	Навички саморозвитку та самоосвіти	постійне оновлення знань і вдосконалення професійних навичок, необхідних для роботи з новими технологіями	участь у вебінарах, курсах, підвищення кваліфікації щодо сучасних методів і цифрових інструментів
5.	Ефективна онлайн-взаємодія та зворотний зв'язок	здатність підтримувати активний діалог зі здобувачами освіти та своєчасно надавати якісний зворотний зв'язок	використання відеоконференцій (Zoom, Google Meet, Microsoft Teams, Skype), інтерактивних чатів
6.	Формування цифрової культури та медіаграмотності	навчання здобувачів освіти відповідальному використанню інформаційних ресурсів	виховання інформаційної грамотності, навчання онлайн-етикету та захисту особистих даних

Новітні цифрові технології дозволяють викладачу професійно-теоретичної підготовки не тільки ефективніше пояснювати теоретичний матеріал, а й розвивати у здобувачів освіти навички самостійного навчання, аналізу інформації та критичного мислення.

Окрім описаного вище, педагогічна майстерність у цифрову епоху включає формування у здобувачів освіти цифрової культури та навичок безпечної поведінки в Інтернеті, зокрема:

- дотримання правил безпеки (пояснення важливості захисту персональних даних, паролів і використання безпечних мереж);
- цифрова етика (пояснення принципів поваги до інших користувачів Інтернету, відповідальне користування інформацією);
- медіаграмотність (розвиток умінь здобувачів освіти розпізнавати правдиву інформацію, уникати дезінформації та вміти правильно користуватися джерелами).

Цифрові інструменти відкривають більше можливостей для персоніфікації навчального процесу, дозволяючи викладачам створювати індивідуальні навчальні плани та надавати більше підтримки кожному здобувачу освіти (табл. 2).

Таблиця 2

Роль цифрових технологій у персоніфікації навчального процесу

№ з/п	Основні аспекти	Опис
1.	адаптація матеріалів	цифрові платформи дозволяють розробляти завдання, які враховують рівень знань, темп засвоєння та індивідуальні особливості здобувачів освіти

2.	зворотний зв'язок та підтримка	швидкий зворотний зв'язок через електронну пошту, чати та форуми сприяє підвищенню мотивації та оперативному коригуванню навчального процесу
3.	самостійне навчання	викладачі пропонують онлайн-ресурси для додаткового вивчення матеріалу, що дозволяє здобувачам освіти навчатися у зручному для них темпі

З метою підтримки рівня педагогічної майстерності в умовах швидких технологічних змін викладачам професійно-теоретичної підготовки необхідно постійно розвиватися та вдосконалювати свої навички, що включає:

- підвищення кваліфікації та участь у тренінгах (курси підвищення кваліфікації, участь у конференціях, онлайн-семінарах та вебінарах);
- обмін досвідом (співпраця з колегами-освітянами та фахівцями-практиками, обмін ідеями і методами викладання, впровадження інновацій у навчальний процес);
- самонавчання (масові відкриті онлайн-курси MOOC та інші онлайн-ресурси з опанування новітніх цифрових інструментів та методик викладання).

Висновки. Педагогічна майстерність викладача професійно-теоретичної підготовки в цифрову епоху – це поєднання традиційних знань і навичок з новими технологічними можливостями. Вміння ефективно взаємодіяти зі здобувачами освіти в онлайн-середовищі – важлива складова педагогічної майстерності. В умовах дистанційного та змішаного навчання зворотний зв'язок відіграє особливу роль, оскільки дозволяє підтримувати мотивацію і коригувати навчальний процес відповідно до потреб здобувачів освіти.

Викладачі, які опановують цифрові інструменти та адаптують методи навчання до індивідуальних потреб здобувачів освіти, мають більше шансів на успіх у сучасному освітньому середовищі. Постійний професійний розвиток, інтеграція цифрових технологій, формування культури безпечної поведінки в Інтернеті та забезпечення якісного зворотного зв'язку є неодмінними вимогами для сучасного висококваліфікованого викладача професійно-теоретичної підготовки в цифрову еру.

Література

1. Голік О. Б. *Педагогічна майстерність: організаційно-управлінський аспект: навчальний посібник*. Донецьк: Вид-во «Ноулідж» (Донецьке відділення), 2010. 242 с.
2. Кайдалова Л. Г., Щокіна Н. Б., Вахрушева Т. Ю. *Педагогічна майстерність викладача: навчальний посібник*. Харків: Вид-во НФаУ, 2009. 140 с.
3. Отич О. М. *Основи педагогічної майстерності викладача професійної школи: підручник*. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014. 208 с.

Наукове видання

НАУКОВІ ПОШУКИ

Збірник наукових праць молодих учених

Випуск 19

Збірник засновано у 2009 році

Відповідальна за випуск *О.Ю. Кудріна*
Комп'ютерна верстка *В.А. Замошнікова*

Підписано до друку 16.12.2024 р.
Формат 60×84/16. Гарнітура Calibri.
Папір офсетний. Друк офсетний. Ум. друк. арк. 2,03.
Ум. фарб.-відб. 2,03. Обл.-вид. арк. 1,88.
Тираж 100 пр. Вид. № 55.

Суми: СумДПУ імені А.С. Макаренка
40002. м. Суми, вул. Роменська, 87
Свідоцтво ДК № 231 від 02.11.2000 р.